

מלך הטירוף

יעקב אשבל

הוא השליך את אחיו לבור מבלי להניד עפעף, וישב אחר כך לסעוד את לבו. לאחר מכן שלף את אחיו מהבור – רק בשביל 'לעשות עליו קופה'. שני בניו מתו משום עוונותיהם, ולאחר מכן עיבר את כלתו והיה מוכן להרוג אותה על ההיריון. ודווקא לו אומר אביו טרם פטירתו: "יהודה! אתה – יודוך אחיך... ישתחוו לך בני אביך", כלומר: אחיך יהיו כפופים לך. יעקב עושה כאן מהלך מסוכן, משום שהאחים של יהודה הם אנשים שהוכיחו יציבות גדולה יותר: ראובן אף בכעסו לא איבד את עשתונותו, ולא רצה להרוג את יוסף. לוי גידל משפחה למופת, ממנה יצאו מקבלי התורה בעם ישראל. לעומתו – יהודה יוליד את דוד, שיהיה אף הוא תוצר של יוחסין מפוקפקים מאוד, ואף יסתבך בפרשיות קשות בתחום האישות והמשפחה. ועדיין – יעקב בוחר ביהודה כבכיר האחים. מדוע?

מבט אל משפחת בני ישראל

האדמו"ר הזקן, בדרשתו על פרשת ויחי,¹ מפרש ומסביר את התמונה האנושית במשפחתו של יעקב ואת הקשר שלה לחיי האדם בימינו.

ראובן ושמעון מייצגים ניגודים: ראובן הוא איש של ראייה, וישמו מעיד על כך: ראובן. הוא רואה את האלוקים בעיניו, ומכאן שהוא קרוב אל האלוקים – רק מי שקרוב למישהו יכול לראות אותו. עיניו של ראובן מוליכות אותו תמיד לחתור למגע עם מושא התשוקה שלו. עיניו מלאות אהבה ובורקות מהתלהבות לחבור אל מה שמלא ריגוש (ריגוש רוחני וגשמי כאחד) ולהתנתק מעמל העולם הסיזיפי.

¹ ר' שניאור זלמן מלאדי, תורה אור, הוצאת קה"ת, ברוקלין תשנ"ז. הציטוטים מהאדמו"ר הזקן בהמשך לקוחים מדרשה זו.

לעומתו, אחיו שמעון הוא אדם של שמיעה – כך מעיד עליו שמו. לעתים אנו מקשיבים לאדם דווקא מפני שאנו לא יכולים לראות אותו, מפני שאנו רחוקים, כמו תינוק הצועק לאביו הנמצא בחדר השני. גם שמעון רחוק מהקב"ה, ודווקא לכן הוא מקשיב לו. שמעון תמיד ידע שהוא אינו ראוי לגשת אל הקודש פנימה, להעז להביט אל עבר האינסוף, או להעז ולחוות את העוצמות שיש לעולם הזה להציע – אותן עוצמות דרכן מתגלה האלוקים. שמעון תמיד יצעף עיניו בבושה עדינה ויחסיו עם מושא תשוקתו הם תמיד ביראת כבוד, בענווה, בהשפלת הראש – ולכן כאשר קוראת לו לאה בשמו, מנמקת היא: "כי שמע ה' כי שנאה אנכי... ותקרא שמו שמעון". זוהי החוויה בה חי שמעון – חוויה של ריחוק, אולי אפילו חש שנוא. הוא רוצה אמנם קרבה, והוא יודע שיש יופי בעולם הזה, ויש עוצמות ברוח וגם בגוף; אבל יותר משמפחיד אותו לא לפגוש את האלוקים המתגלה – מפחיד אותו לפגוש ולפספס, שמא יפגוש את האלוקים ויחלל אותו. לכן הוא תמיד יעדיף להישאר בחוץ: רחוק אבל בטוח.

השילוב של ראובן ושמעון מייצר אדם שיודע לרקוד ריקוד נבון: תמיד צעד אחד קדימה ואז אחד אחורה. הוא יודע אמנם להתלהט בתשוקה המבקשת קרבה, אך יודע גם להתרחק ולהציב גבולות כשצריך. הוא יודע לרוץ ולהסתער קדימה – אך גם לעצור, לקחת צעד אחד אחורה, ולשמור על הקיים. שמעון, ביראה התמידית שלו, יודע להציב גבולות מאוד ברורים. גבולות שאמנם נראה כי הם נובעים מפחד, אך הפחד הזה שומר היטב על התמימות והנקיות של האדם, על כך שלא ילך לרעות בשדות לו לא. ראובן, לעומתו, אמיץ יותר: הוא מוכן להסתער קדימה, הוא מלא אנרגיות של רצון לזכות בגילוי. הוא לא רק רוצה לשמוע שיש עוצמות של אינסוף, הוא רוצה לראות אותן, להיות שם ממש. הוא חצוף יותר, נועז יותר. כאשר ראובן ושמעון הולכים יחד, הם יודעים לאזן זה את זה.

האח השלישי הוא לוי. לוי מייצג את דרך האמצע בין שני אחיו. הוא איש התורה, ואכן משה, מי שהוריד תורה מן השמיים לארץ, ואהרון הכהן, שזרעו ילמד את העם את התורה – הם צאצאיו של לוי. אהרון הוא אדם שמסוגל להיכנס לקודש הקודשים, למקום אליו כולם מפחדים להיכנס ואף להביט לעברו – אך גם יודע היטב שעליו לטבול במי הטהרה, ולשמור על סטנדרטים גבוהים מאוד של

ניקיון כפיים בכדי שיהיה ראוי לגשת אל הקודש פנימה. לוי מצד אחד יודע ליהנות ממה שיש לעולם הזה להציע, אך יותר מכך – יודע כיצד לחוות את העוצמות באופן נכון ואחראי. אם כן, לוי הוא המאחד את האיכויות השונות שראובן ושמעון מבטאים באופן מנוגד.

האח הרביעי במשפחה הוא כבר זה המורכב יותר, המסובך באמת. זה הילד שלא רק יודע להיות נועז, אלא שכאשר הוא שוטף את הכלים הוא גם בהכרח שובר לא מעט כוסות. זה שהשנאה שלו מעבירה אותו על דעתו – כמעט לעבר רצח, ויותר מפעם אחת. זה שלא שם גבול ליצרים שלו, לתשוקות, לשנאות. יהודה הוא דמות מעניינת מאוד, באופן יוצא דופן ממש. בתחילה מתגלה יהודה במלוא אכזריותו: הוא זורק את יוסף לבור מתוך כוונה שיגווע שם למוות. לאחר מכן הוא מחלץ אותו משם – רק לשם מכירתו לסוחרים הישמעאלים, קרי: לשם בצע כסף (כך מעיד הוא עצמו). לאחר מכן הוא בא על אישה זונה, סתם מישהי שהוא ראה בדרך. כאשר נודע לו שכלתו נכנסה להריון – הוא מאיים להוציאה להורג, תכנית שלא יוצאת לפועל רק כי היא מגלה לו שהוא עצמו האב... עד כאן יהודה לא נראה טוב בכלל. אדם יצרי מאוד, אלים מאוד ואימפולסיבי באופן מחריד ממש.

אלא שבהמשך, האכזריות של יהודה מבצעת תפנית מפתיעה מאוד:

כאשר מגיעים בניו של יעקב למצרים על מנת להביא מזון לבתיהם בשנות הרעב, הם פוגשים את שליט מצרים הנוקשה, הלא הוא יוסף המסוערב. יוסף לוקח בשבי את שמעון, ודורש מהאחים להביא את בנימין אליו כדי לזכות באוכל ובשחרורו של שמעון אחיהם. בניו של יעקב חוזרים אליו, ומבקשים ממנו שישלח איתם את בנימין למצרים. וזוהי תגובתו של יעקב:

לו. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אָבִיהֶם: אֲתִי שְׁפֹלְתֶם! יוֹסֵף אֵינְנִי;
וְשִׁמְעוֹן אֵינְנִי, וְאֵת בְּנִימִן תִּקְחוּ? עָלַי הָיָה כְּלָנָה! לֹא. וַיֹּאמֶר
רְאוּבֵן אֶל אָבִיו לֵאמֹר: אֵת שְׁנֵי בְנֵי תָמִית אִם לֹא אָבִיאֲנִי
אֲלֶיךָ! תָּנֶה אֹתוֹ עַל יָדִי, וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֲלֶיךָ. לַח. וַיֹּאמֶר: לֹא

יָרַד בְּנֵי עַמְכֶם! כִּי אָחִיו מֵת וְהוּא לְבָדוּ נִשְׂאָר, וְקִרְאָהוּ אֶסּוֹן
בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ, וְהוֹרְדֶתֶם אֶת שִׁיבְתֵי בִּגְדוֹן שְׂאוֹלָה.²

יעקב נכנס בשלב זה לפאניקה. בנימין הוא היחיד שנותר מבין שני הבנים שילדה לו אשתו אהובתו רחל, ובניו רוצים לקחת לו אותו. ראובן הפזיז כתמיד, זה שתמיד ירוץ קדימה, מציע ליעקב שהוא יערוב לבנימין ושני בניו יהיו העירבון. יעקב מזדעזע: האם יהרוג את שני נכדיו בנקמה על אובדן בנו, וכך לבסוף יאבדו ארבעה מצאצאיו? יעקב מסרב למסור את בנו יחידו, אהובו, לידי ראובן הפזיז – ומעדיף להשאיר אותו אצלו.

א. וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ. ב. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת הַשֶּׁבֶר
אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרָיִם וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם אֲבֵיהֶם שְׁבוּ שָׁבוּ לָנוּ
מֵעַט אֶכֶל.³

בניגוד לראובן הפזיז וחסר הטאקט, יהודה אינו מתווכח עם אביו. הוא מחכה שהרעב יהיה כבד. הוא ממתין לשלב בו בטנו של אביו תידבק לגבו, ועקשנותו תתרכך, כאלו אמר לאחיו: "המתינו עד שהזקן יהיה רעב באמת, ואז כבר נדבר איתו ישר ולעניין"⁴:

ג. וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד בְּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא
תָרְאוּ פָנַי בְּלִתֵּי אַחֵיכֶם אֲתָכֶם. ד. אִם יִשְׁךְ מִשְׁלַח אֶת אָחִינוּ
אֲתָנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל. ה. וְאִם אֵינְךָ מִשְׁלַח לֹא נֵרַד כִּי
הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא תָרְאוּ פָנַי בְּלִתֵּי אַחֵיכֶם אֲתָכֶם.

אם לא תיתן לנו את בנימין, אומר יהודה לאביו הזקן והרעב – לא נלך להביא לך אוכל, ובעברית פשוטה יותר: אתה תמות ברעב! וכעת עובר יהודה לדיבור בלשון ציווי: "

² בראשית מב.

³ שם, פרק מג.

⁴ "אמר להן יהודה: 'הניחו לו לזקן, עד שתכלה הפת', שנאמר 'ויהי כאשר כילו לאכול וגו'' (מדרש תנחומא (ורשא), מקץ, סימן ח).

שְׁלַחַה הַנֶּעַר אֶתִּי!“, ולא – תמות. חוץ מזה, אומר יהודה לאביו, בזמן שאנו מתווכחים כאן היינו יכולים לשוב כבר פעמיים, עם האוכל שרצית:

ח. וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחַה הַנֶּעַר אֶתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה וְנִחַיָּה וְלֹא נָמוּת גַּם אֲנַחְנוּ גַם אֶתָּה גַם טַפְנוּ. ט. אָנֹכִי אֶעְרְבֶנּוּ, מִיָּדִי תִבְקָשׁנוּ. אִם לֹא הִבִּיאֲתִיו אֵלַיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ – וְחָטְאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים. י. כִּי לֹלֵא הִתְמַהֲמְהָנוּ – כִּי עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פְעָמִים. יא. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אָבִיהֶם: אִם-כֵּן אַפּוּא, זֹאת עָשׂוּ [...] יג. וְאֵת אַחֲיֶכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל הָאִישׁ. יד. וְאֶל-שְׂדֵי יִתְּנוּ לָכֶם רַחֲמִים לְפָנַי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֵת אַחֲיֶכֶם אַחֵר וְאֵת בְּנֵימִין וְאֲנִי כְּאִשֶּׁר שָׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי.

יעקב מסכים לדברי יהודה, על אף הנימה המפקדת של בנו, ואולי דווקא בזכות אותה נימה נחרצת. יהודה משתמש כאן בכוחה של אותה האכזריות וקור-הרוח בהם השתמש על מנת להשפיל ולפגוע בקרובים לו – אך הפעם הוא עושה בקור הרוח שלו שימוש נכון ואנושי מאין כמוהו. הוא נוהג באופן נבון יותר מאחיו הבכור ראובן, ומאחיו האחרים – ששותקים, חסרי אונים אל מול יגונו של אביהם.

יהודה כסמל

יהודה מסמל את האדם שחטא מפני שהוא וויטאלי מאוד, תוסס מאוד, חם עד כדי רתיחה. כפי שמעיד עליו אביו: "אֶסְרִי לְגֶפֶן עֵירָה, וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנוּ; כִּבֵּס בַּיַּיִן לְבָשׂוּ, וּבָדָם עֲנָבִים סוּתָה. חֲכָלִילִי עֵינַיִם מֵיַיִן..."⁵. בעורקיו של יהודה מפעפע דם תוסס כייף. יהודה מזוהה עם הילדה, שמזוהה בתורת הסוד עם השעשוע וההתענגות – עד כדי התפרעות. בנחלת שבט יהודה מגדלים את הגפנים ("אֶסְרִי לְגֶפֶן עֵירָה"), את האלכוהול ש'מתדלק' את הפאבים בעיר הגדולה. יהודה מסמל את הנער, שמרוב שכולו תסיסה ואנרגיות נעריית הוא נמשך אל המקומות האטרקטיביים ביותר, מלאי התשוקה ביותר – אך גם האפלים ביותר. אם כן, יהודה מכיר את החטא. הוא מכיר את המצב בו כוחות הנפש שלו משועבדים לצד

⁵ בראשית מט, פס' יא-יב.

הלא-נכון. וכעת, מהמקום האפל בו הוא נמצא, כולל כל הלבושים הצואים אותם הוא לובש, מעוניין יהודה להתנקות ולהתחדש. במידה מסוימת, הנהנתנות והניהיליזם שלו מובילים אותו לייאוש קשה.⁶ מתוך הדיכאון והייאוש, מתוך שהוא כבר שקע עמוק בבוץ הטומאה – ויותר מכך: בבור הספק, האם אכן יצליח אי-פעם לצאת ממעגל חטא-אשמה-בושה – מגיע יהודה לזעקה אדירה אל האלוקים.

האדמו"ר הזקן מתאר שטרם ירידת הנשמה לעולם הזה, היא הייתה באחדות מוחלטת עם האלוקים. לאחר שירדה ונותקה מהאינסוף, היא נכנסת לתוך גוף גשמי ומתחילה לחיות חיים גשמיים כל כך, שגם כאשר היא מקיימת מצוות או לומדת תורה – תמיד הרוחניות שלה תהיה בצלה הכבד של הגשמיות. לעולם היא תתפלל על הפרנסה ועל סוף החודש, ולעולם לימוד התורה יעסוק בשאלה איך ניתן לאכול בשר (דרך הלכות כשרות/שבת). גם אם אדם ינסה להתעלות על עצמו וללמוד תורה באופן רוחני בלבד – עדיין לימוד התורה שלו יהיה מושפע (ולו במעט) משיקולי כבוד ויוקרה, ומהשאלה איך מביטה החברה על לימוד התורה שלו, על ה'צדיק' הלומד תורה לשמה. במילים אחרות: בתוך כל אדם נמצא מעין 'יהודה' קטן, שמחפש תענוגות: האחד חפץ בכבוד, השני באכילה, השלישי בפרנסה, הרביעי בנשים, והחמישי בחוויות אקסטרים. בתוך כל אדם ואדם בעולם הזה נמצאת הילדה הקטנה שמחפשת לאכול את הסוכרייה שלה, ותרקע ברגליה אם ייקחו ממנה את הסוכרייה אליה התמכרה (ותהיה זו ההכרה החברתית, מצוינות לימודית, חברות, אוכל, בגדים או הימורים). יהודה הוא האבטיפוס לאדם שמרכז האישיות שלו היא אותה הילדה. כל דמותו כולה היא חיפוש תענוגות – עד שלבסוף הוא נופל באותם הבורות שהאימפולסיביות שלו כרתה לו: אכזריות, שנאה ואלימות.

⁶ מתוך זיהוי יהודה עם הנוקבא, נכון לדעתי לזהות אותו גם עם הייאוש והדיכאון, שמופיעים בחברה המודרנית כמחלה נשית בעיקר.

מהמקום הזה מגיע יהודה לזעקת אדירים. זעקה המוזנת בכוח הייאוש שלו מעצמו ומאותם התענוגות אחריהם רדף, שהסתבר שהם רק מעמיקים את שקיעתו בבור התאוה. ועל כך אומר אדמו"ר הזקן:

ויצעקו אל ה' בצר להם. ועל זה נאמר: אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים – מבחינת מצר, שעל ידי המרירות אשר יהיה לו על ההיפוך, תגדל האהבה לה' ביתר שאת, להתכלל באור אין סוף ברוך הוא, כיתרון האור הבא מן החושך.

האדם נתון בתוך מצרי הגוף, במקום חסר השראה וחסר תחושה רוחנית כלשהי. הוא יודע שנשמתו נמצאת בדיוק, אבל בדיוק, במקום ההפוך מהמקום הראוי לה – והוא מרגיש כל כך חלש, עד כדי שהטוב ביותר שהוא מסוגל לעשות זה לצעוק אל ה'. ומהמקום הזה ה' אכן מושיע אותו. כי האדם כבר אינו נתון בדמיונות שהוא שווה משהו, שהוא מסוגל לעשות משהו. הוא כבר לא שבוי באשליה של התדמית המהוגנת שאנו תופרים לעצמנו ומתחזקים אותה. הוא יודע שהוא תלוי לחלוטין בקב"ה – הוא נכשל, והוא מוסר לקב"ה את המפתחות לגמרי ואומר לו: "אתה הנהג". הוא עושה זאת במלוא הכנות, דווקא מתוך תחושת השבריריות שמשכנעת אותו כל כך – ומכאן הוא מגיע למקום בו גם התאוות והקנאות, השנאות והאהבות – הכל שייך לגמרי רק למנהיג העולם. ובאורח פלא, הקב"ה ממשיך להחיות את יהודה – על כל אותם צדדים אפלים שכתוכו. מתוך האכזריות הקשה של יהודה, מחלף הקב"ה גאולה אמיצה.

על כן אומר אדמו"ר ז"ל:

ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה: במקום שבעלי תשובה עומדים – צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד. וכדאיתא בזוהר: "דמשכין ליה בחילא יתיר", להיות גילוי אור אין סוף ברוך הוא ממש על נפשו, עד שגם חיות הגוף ונפש הבהמית וכוחותיהם יתהפכו וישבו אל ה', ויתהפך החושך לאור.

זעקתו של היהודי לה' שיחזיר אותו בתשובה (וכידוע שכל יהודי צריך ויכול לשוב אל ה'), מושכת אור אלוקי רב, המאיר גם את הפינות האפלות בחייו. אך לא

באופן שהן הופכות לפינות 'דתיות' בדמות הנחת תפילין ולימוד תורה – אלא כך שכל העוצמות החילוניות והגופניות, רודפות התענוגים שבתוכו – מאורות ומתגלות כאנרגיה אלוקית, לא פחות. האכזריות לכאורה של יהודה, אם יודעים לנווט אותה אל הכיוונים הנכונים – מתגלה כקור רוח שמסוגל למלט את יעקב וכל משפחתו ממצב שלכאורה אינו פתיר, כפי שמוכח מההתנהגות הלא-רציונלית של כלל המעורבים בפרשיה.

'חי את זה' – או שמא 'בא לעבודה'?

ההבדל המשמעותי, אם כן, בין יהודה לשלושת אחיו הבוגרים ממנו, הוא ששלושת אחיו הם 'עובדי ה'". הם מספיק בוגרים ועומדים בפני עצמם בכדי שיוכלו לקום בבוקר וללכת לעבודה. אלו הם הדתיים הקלאסיים, שעבודת ה' שלהם היא כבר כל כך ממוסדת עד כדי שהם הולכים לתפילה כמו שהם הולכים למשרד: נכנסים לבית הכנסת, מעבירים כרטיס, ויוצאים מבית הכנסת בתוך זמן ידוע – שלושים, ארבעים או שישים דקות. זה פשוט מקום עבודה נוסף: אין טירוף ואין כיסופים ברוחניות שלהם. יש סדר ומחויבות, ואפילו נאמנות – אך למתבונן מן הצד קשה להבחין בטירוף של אהבה המקלקלת את השורה הישרה כפלס. יהודה, לעומתם, מרוב ייאוש מעצמו, ומתוך ההנגאובר מהיין שהוא מייצר ושותה כל היום – אינו מסוגל לקום וללכת לעבודה או לבית הכנסת כמו כל חברי הקהילה. הוא הפושע שכולם מכירים בשפלותו. לכן הוא מסוגל רק לזעוק לאלוקיו, זעקה מזוויעה וקורעת לב – ואינטימית מאוד. ועל כך אומר אדמוה"ז:

ולכן תפילה היא בלחש ובחשאי... ואינה עולה בשם 'אהבה'
 כלל, רק בחינת ביטול במציאות ממש לגמרי, והיינו
 השתפכות אל חיק אביה ממש, להיות כאין וכאפס ממש,
 שעל זה מרמז עניין ההשתחוואה, כמו שמשתחווה לפני
 המלך שמבטל את עצמו.

ראובן, אם כן, הוא אדם עצמאי, ומעמדה זו הוא 'אוהב' את הקב"ה. אני כאן, והוא שם – ואני אוהב אותו. אני מקיים עמו יחסים. יהודה, לעומתו, ממש מאפס

את עצמו. הוא לא יכול לאהוב את הקב"ה, מפני שכאשר הוא משתחוה בתפילתו, הוא ממש שובר את קומתו הזקופה ומבטל את דמותו הבוגרת והמסוגלת כאשליה המתנפצת, ומכאן גם מבטל את ההבחנה בין הקב"ה לבינו. יהודה מודה שמלוא כל הארץ כבודו של הקב"ה, ואין עוד מלבדו. תפילתו היא בלחש ובחשאי, מפני שהוא חש עצמו כמי שאינו ראוי לדבר בקול רם – אך דווקא לחישה זו מבטאת קרבה רבה, שפה לא-מילולית כמעט. יהודה משתחוה בתפילתו, שוטח את מלוא קומתו אפיים ארצה, ואומר "ברוך אתה ה'". הוא פונה אל הקב"ה בצורה בלתי אמצעית, נטולת גינוני כבוד – בגוף שני נוכח: 'אתה'.

בד"כ, אנו נוטים לחשוב שמי שמדבר למלך העולם, תוך שהוא מכנה אותו בפשטות 'אתה', ללא גינוני כבוד, חש שהוא שווה-ערך לאותו מלך. אלא שיהודה דומה דווקא לעבד שמגיע אל המלך ומדבר אליו בשפת הרחוב, ובכך רק מוכיח עד כמה הוא אדם פשוט ולא מכובד – עד כדי שאת גינוני הכבוד הבסיסיים ביותר הוא לא מכיר. כי ה'אתה' הזה אינו משדר שיש גם 'אני'. אין כאן אגו, אין את אשליית המהוגנות, העצמאות, הייחודיות, הבגרות – אלא רק את האלוקים. מנגד יש אותי כ'איד' – כמחפש תענוגות פרימיטיבי ותו לא. לעומת יהודה המייצג את ספירת המלכות והרצון להתענגות, ראובן שמעון ולוי מייצגים את זעיר-אנפין, שהוא המקביל ל'אגו' במונחיו של פרויד, המייצג את פניו הנורמטיביים של האדם.

עם בונה מלך בונה עֵם

אלא שכאן ממהר האדמו"ר הזקן לסייג את התמונה הרומנטית שציירנו עד כה: לא ניתן לקיים את העולם רק על אנשים שמסתובבים בתודעה של חיפוש תענוגות חסר רסן, ולאחריו ביטול מוחלט לאלוקים, תוך חבישת כיפת פונפון וזעקת נ-נח-נחמן. העולם צריך גם אנשים רגילים, נורמליים, מתפקדים באופן צפוי; אנשים שקמים מדי-בוקר לעבודה כדי ליצור רשת ביטחון קהילתית לאותם רודפי תענוגות, בפרט כאשר הם נופלים ומתרסקים – ולא תמיד ההתרסקות שלהם היא רומנטית וצופנת גאולה. ועל כך אומר אדמוה"ז:

רק שכדי להיות בחינה זו שהוא בחינת יהודה, בבחינת 'אתה', דהיינו להיות בגילוי כאילו הוא לנוכח, צריך להיות 'יודוך אחיך', שצריך להקדים תחילה בחינת ראובן ושמעון ולוי שבהם ועל ידם יומשך גילוי בחינת הודאה זו, כי בלי קדימת בחינת ראובן שמעון ולוי, לא נמשך בחינת יהודה שהוא בחינת ביטול והתכללות בבחינת גילוי – אלא בבחינת העלם ומקיף.

לולא ראובן-שמעון-ולוי, שיקדמו ליהודה, הביטול של יהודה לא יופיע כפאר הבריאה, אלא כבטלנות לשמה. רק כשיש מי שכבר דואג ליישובו של עולם, שידוע שיקום לעבודה, ובזכותו אפשר לתכנן תקציב שנתי למדינה – יכולה הקהילה ליהנות ממשורר בטלן או פּסל תמהוני, שמסוגל לייצר אומנות, סוד ותשוקה. אך בבירור לא ניתן לבסס חברה שלמה רק על טיפוסים כאלה. ולכן: "יהודה – אתה יודוך אחיך". התענוג יכול למלוך בעולם ולהנהיג אותו רק כשיש נורמטיביות. יהודה יכול להיות מלך רק אם שלושת אחיו הגדולים מקיימים את העולם. כפי שאומר אדמוה"ז:

שעל ידי ג' בחינות אלו (ראובן, שמעון ולוי) נמשך בחינת יהודה, בחינת הודאה, כתר מלכות. דהנה המלכות היא בחינת מקבל, ולית לה מגרמה כלום – ואף על פי כן – אחר שמקבלת, הרי היא בחינת מלכות עליהם. והרי זה כמשל המלך בשר ודם, שהוא מקבל המס הכסף והזהב מאנשי מדינתו – ואף על פי כן הרי הוא מולך עליהם.

אדמוה"ז משווה את יהודה למלך, שאמנם תלוי לחלוטין באנשי מדינתו ובמיסים שהם משלמים בכדי להחזיק אוצר וארמונות פאר – אך עדיין הוא נחשב למלך, שליט מרומם מעם. כך גם יהודה תלוי באופן מוחלט באנשים הנורמליים כדי שיכול ליצור את השיאים אליהם הוא מסוגל להגיע, המעניקים לעולם ולאדם עוצמה של חיים.

מוקדש באהבה וגעגוע לזכר סבתי, רות אשבל, ממנה נפרדנו השנה.